

Waar zit onze cultuurpolitiek?

Column

Caroline Pauwels

Docente communicatiewetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel

Of 13 juni nu de moeder of de misser van alle verkiezingen is geworden, vast stond dat de voorbije stembusgang belangrijk was. Al was het maar omdat een millenium werd afgesloten. Het was dus niet te veel gevraagd om van de politieke partijen en kandidaten een duidelijke toekomstvisie te horen. En ook al zijn er hetere hangijzers, de visie op cultuur verdiende eveneens geëxpliciteerd of minstens verwoord te worden. Opvallend is echter dat alle partijen zich ver van een profilering op cultuurpolitiek vlak houden. In de verkiezingsprogramma's stonden slechts enkele povere statements en dito engagementen.

Si l'Europe était à refaire, il faudrait peut-être commencer par la culture. Hoewel iedereen het er ondertussen over eens is dat Jean Monnet, de grondlegger van de eengemaakte Europese markt, deze gevleugelde woorden nooit heeft uitgesproken, dacht hij er hoogstwaarschijnlijk wel zo over. Op het einde van het millennium staan vooral de economische parameters in de belangstelling. Vraag is: legt de stiefmoederlijke behandeling van cultuur geen zware hypotheek op ons maatschappelijk toekomstproject?

Bij het overwegen van het belang van cultuur had Monnet waarschijnlijk niet *enkele* economische invulling ervan voor ogen. Maar dat hebben zijn erfgenamen er ondertussen wel van gemaakt. De vraag is niet zozeer wat de Europese Unie voor cultuur kan doen. Wel wat de cultuur voor de economie kan doen. Uit het eerste uitgangspunt - wat de EU voor cultuur kan doen - ontstaan losse acties als 'het Jaar van de muziek', 'de bescherming van het architecturale patrimonium' of 'Brussel culturele hoofdstad in het jaar 2000'. Verdienstelijke projecten, hoewel soms in hoge mate gepolitiseerd en zonder veel structurele impact. Het tweede uitgangspunt - wat kan cultuur voor de economie doen? - resulteert in een economisch-industrieel beleid t.o.v. de cultu-

rele sector. En hier is het duidelijk dat de EU de laatste jaren met de rechterhand meer neemt dan wat ze met de linker geeft. Want opende de introductie van een cultuurparagraaf in het Verdrag van Maastricht perspectieven op marktcorrigerende maatregelen, dan legde de beruchte Maastrichtnorm aan de lidstaten tegelijkertijd een budgettaire soberheids-politiek op. Het is niet onwaarschijnlijk dat in tijden van budgettaire gestrengheid precies op de cultuurbegrotingen beknipt wordt, ook al zal dat nooit met zoveel woorden worden toegegeven. Dezelfde EU, of veeleer de Ministerraad, slaagde er na Maastricht al evenmin in een substantiële ondersteuning voor de Europese audiovisuele industrie goed te keuren. De steun van het Media II-programma aan deze sector bedroeg amper 310 miljoen euro, gespreid over 5 jaar en meer dan 15 lidstaten. Dit is nauwelijks 100 miljoen méér dan wat de Amerikaanse *majors* onlangs in één productie, met name Titanic, investeerden.

Met Maastricht weerklonk ook steeds luid het discours over de economische draagwijdte van cultuur en kennis in de nakende informatiemaatschappij. De EU rekent op de inbreng van privé-actoren om de informatiesnelwegen aan te leggen. Zij is dan ook bijzonder gevoelig voor de lobby van deze groepen om op de dure informatiesnelwegen niet al te veel inhoudelijke beperkingen op te leggen. Vandaar ook een steeds liberalere invulling van het EU-mediabeleid.

Ook in Vlaanderen is de vraag wat cultuur voor de economie kan doen aan de orde. Dat het mediabeleid niet onder het departement cultuur valt, maar wel tot de bevoegdheden behoort van de Minister voor Economie, KMO, landbouw en media (in die volgorde?), is een teken aan de wand. Onlangs bestelde de verantwoordelijke minister een studie over de economische impact van de Vlaamse filmsector. Deze vraag is terecht. Even terecht is ech-

ter de vraag naar de onderliggende uitgangspunten van deze studie. Betekent deze studie dat enkel bij een aanwijsbare, gevoelige impact van de filmsector werk wordt gemaakt van een degelijke structurele uitbouw en omvangrijke financiële ondersteuning van de Vlaamse film? Of omgekeerd: mocht blijken dat de economische spin-off van de sector gering is, gaat de minister dan het ondersteuningsbeleid voor de film terugschroeven? Een sector die al lang het slachtoffer is van een gebrek aan langetermijnvisie en dito financiering: waar zit de Vlaamse filmschool, de Vlaamse filmtraditie, hoe wereldvermaard zijn de Vlaamse regisseurs? M.a.w. verdient deze sector ook niet vanuit socio-culturele redenen een onvoorwaardelijke steun, getuige de onlangs in Cannes bekroonde 'Belgische' film van de gebroeders Dardenne? Toegegeven, minister Van Rompuy heeft de resultaten van de impactstudie niet afgewacht (sic!) om een gevoelige verhoging van de filmsubsidies aan te kondigen en de creatie van een onafhankelijk filminstituut in het vooruitzicht te stellen. Maar de goedgekeurde plannen spreken evenzeer over het aanstellen van een filmmanager en het steunen van 'publieksgerichte' films. Zal in een dergelijke context een film als die van de gebroeders Dardenne in aanmerking komen voor financiële ondersteuning? De onduidelijkheid over de selectiecriteria en de financiële onafhankelijkheid van het op te richten filminstituut laten mij twijfelen.

Maar de kritiek is fundamenteeler. Het cultuurbeleid tot economische kosten-batenanalyses reduceren, is een gemakzuchtige oplossing. Ze staat ver af van een debat over en visie op cultuur. Een debat dat juist door de politieke klasse zou moeten worden aangewakkerd i.p.v. doodgezwegen.

Het rendabiliteitsdenken dat in deze eeuw zo'n opgang maakte, was niet de enige doodsteek voor een cultuurbeleid en cultuurdebat. Even pijnlijk is immers het postmodernisme gebleken. In deze visie wil men weg van een elitaristisch en gehiërarchiseerd cultuurbeleid waarbij enkel de staat of een weldenkende elite weet wat goed is voor de burger. Voortaan oordeelt de kijker/burger/consument

zelf wat goed is en binnen deze keuzes is geen enkele hiërarchisering mogelijk. Alles is cultuur en alle keuzes zijn evenwaardig. Om culturele redenen dus dient de staat, en met haar de politieke partijen, zich afzijdig te houden van cultuurpolitieke keuzes. Opnieuw is het resultaat erger dan de kwaal die werd aangepakt. Het in vraagstellen van het klassieke canon, en de manier waarop die wordt samengesteld en verdedigd, was terecht. Maar het heeft tegelijkertijd het debat over wat goed en wat slecht is en waarom in de kiem gesmoord. M.a.w., net zoals bij de economisch-reductionistische invulling, wordt in de post-modernistische allesomvattende definitie van cultuur het cultuurdebat zelf overboord gegooid. En al is dit debat geen garantie voor cultuur, dan toch op zijn minst voor het democratische functioneren van een samenleving - wat, me dunkt, toch ook een na te streven cultuurmaatschappelijk project is.

Tenslotte kenmerkt het einde van dit millennium zich nog door een derde visie op cultuur en cultuurbeleid. Tegenover het postmodernistische allesomvattende cultuurbegrip staat in dit geval een cultuurvisie die *uitsluit*. Een visie waarbij *de* cultuur verraden wordt voor *mijn* cultuur. De oorlog in Kosovo toont aan tot welke wreedheden dergelijke nationalistische invulling van cultuur leidt. Het debat wordt in deze visie vanzelfsprekend volledig onmogelijk. Laat ons hopen dat de verkiezingsuitslagen dit perspectief volledig uit de weg hebben geruimd. Indien niet, laat mij toe te wijzen op een passage, interne inconsistenties inclusief, van het verkiezingsprogramma van het Vlaams Blok: "Vlamingen en Nederlanders moeten meer en meer gemeenschappelijk actief gaan optreden inzake taal en cultuur. In het kader van de promotie van de eigen cultuur moeten de openbare besturen in Vlaanderen een groter budget vrijmaken, in plaats van het te verkwanselen aan allerlei multiculturele of nihilistische projecten. De autonomie van de culturele centra moet geëerbiedigd blijven. Toch moeten die programma's in de eerste plaats meer ruimte geven aan de bevordering van cultuur van eigen bodem". Einde citaat, exit cultuur.